

Такризи

муқарризи расмӣ ба таҳқиқоти диссертатсионии Шарифов Шухратҷон Ҷумъаевич дар мавзӯи «Таърихи муассисаҳои маданӣ-равшаннамоии минтақаи Кӯлоби вилояти Хатлон дар даврони истиқлол (с.1991-2016)» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои таърих аз рӯйи ихтисоси 07.00.02 – Таърихи ватанӣ (таърихи халқи тоҷик). – Душанбе, 2021. - 213 с.

Муҳиммияти омӯзиши мавзӯ

Дар ибтидои солҳои 90-уми асри XX дар натиҷаи пош хӯрдани Иттиҳоди Шӯравӣ давлатҳои нави мустақил таъсис ёфтанд, ки дар назди онҳо вазифаҳои муҳим – таҳкими мустақилияти хеш, ташаккул додани асосҳои сиёсати дохилӣ ва хориҷӣ меистод. Ҷумҳурии Тоҷикистон аз ҷумлаи ин давлатҳои тозатаъсиси мустақил буд, ки бояд мустақиман унсурҳои нави миллии ҳокимият ва асосҳои сиёсати дохилӣ ва хориҷии хешро муайян мекард. Яке аз самтҳои муҳими таҳкими давлати соҳибистиқлол - ташаккул додани худшиносии миллий, ба таври маҷмӯӣ ва амиқ омӯхтани таърих ва фарҳанги халқи тоҷик маҳсуб меёфт. Бо дарназардошти ин, зарурияти омӯзиши таъриху ҷаҳолияти муассисаҳои маданӣ – равшаннамоӣ, аз ҷумла - муассисаҳои клубӣ, маҳфилҳои худҷаҳолияти бадеӣ, китобхонаҳо, осорхонаҳо ва театрҳои халқӣ низ ба миён омад.

Ба ақидаи унвонҷӯ, ҳарчанд раванди ташаккул ва рушди муассисаҳои фарҳангӣ ба замони Шӯравӣ рост меояд, вале зарурияти омӯзишу баррасии муттасилу мақсадноки таърихи муассисаҳои маданӣ – равшаннамоӣ баъди ба даст омадани истиқлолияти давлатӣ ба миён омад. Бинобар ин, дастрас гардидани маъхазу сарчашмаҳои ҳуҷҷатӣ ва баррасии онҳо аз нигоҳи воқеияти замон таваҷҷӯҳи унвонҷӯро ба таҳқиқоти маҷмӯии таърихи муассисаҳои маданӣ-равшаннамоии минтақаи Кӯлоби вилояти Хатлон ҷалб намудааст.

Мавриди зикр аст, ки даҳсолаи аввали соҳибистиқлолӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ба таври фоҷивӣ ба анҷом расид. Дар ҷумҳурӣ

чанги шаҳрвандӣ оғоз гардид, ки ба фаъолияти муассисаҳои маданӣ – равшаннамоӣ таъсири манфӣ расонид. Дар натиҷаи муқовимати мусаллаҳона ҳолати муассисаҳои маданӣ – равшаннамоӣ ба кулӣ тағйир ёфт. Садҳо клубу китобхонаҳо вайрону валангор гаштанд, театрҳои мардумӣ аз фаъолият бозмонда, молу мулки муассисаҳои фарҳангӣ ба яғмо рафтанд. Вайрон гардидани биноҳо, бад шудани ҳолати маблағгузорӣ ва норасоии мутахассисони соҳа ба пурра аз фаъолият бозмондани аксарияти муассисаҳои маданӣ – равшаннамоӣ оварда расонид. Дар ҷумҳурӣ, аз он ҷумла дар вилояти Хатлон норасоии мутахассисони соҳаи фарҳанг аз рӯи баъзе ихтисосҳо афзоиш ёфт. Гузашта аз ин, маҳз дар ҳамин давра робитаҳои фарҳангии байни ҷумҳуриҳои собиқ Иттиҳоди Шӯравӣ қанда шуданд, ки дар натиҷа пойгоҳи моддӣ-техникии муассисаҳои маданӣ-равшаннамоӣ хароб гардиданд.

Хушбахтона, аз ибтидои асри XXI дар таърихи Тоҷикистони соҳибистиклол марҳалаи нав – марҳалаи рушд оғоз гардид. Соҳаи фарҳанг низ дар радифи ниҳодҳои иқтисодӣ-иҷтимоӣ инкишофу пешрафт намуда, муассисаҳои маданӣ – равшаннамоӣ дар ҷумҳурӣ, аз ҷумла дар минтақаи Кӯлоби вилояти Хатлон тармим ва азнавсозӣ гардиданд. Илова бар ин, даҳҳо клубу китобхонаҳо ва боғҳои фароғатии нав сохта шуда, мавриди истифода қарор гирифтанд.

Бояд қайд кард, ки муассисаҳои маданӣ – равшаннамоӣ ҳамчун донишкадаҳои иҷтимоӣ – фарҳангӣ, дар ташаккулёбии афкори ҷомеа, устувор гаштани истиқлолият ва ваҳдати миллии халқи тоҷик нақши асосиро мебозад. Муҳимияти мавзӯи таҳқиқотии мазкур дар он аст, ки фаъолияти муассисаҳои маданӣ – равшаннамоии минтақаи Кӯлоби вилояти Хатлон дар солҳои 1991 – 2016 то кунун ҳамчун пажухиши мукаммали таърихӣ ба таври алоҳида мавриди омӯзиш ва баррасӣ қарор нагирифта буд ва рисолаи таҳқиқотии мазкур кӯшиши аввалин дар ин самт маҳсуб меёбад.

Мазмуни мухтасари диссертатсия

Диссертатсия аз мукаддима, ду боб, шаш зербоб, хулоса, феҳристи адабиёти истифодашуда ва замимаҳо иборат мебошад. Таҳлили диссертатсия нишон медиҳад, ки дар боби аввал - **“Вазъи муассисаҳои маданӣ – равшаннамоии минтақаи Кӯлоб дар солҳои аввали даври истиқлол”** муаллиф кӯшиш намудааст, ки дар заминаи маводи бойгонии чорӣ ва таълифоти мавҷуда ташаккулёбии муассисаҳои маданӣ – равшаннамоии минтақаи Кӯлобро дар замони Шӯравӣ ва ҳолати онҳоро дар солҳои аввали даври истиқлол баррасӣ намояд. Зими баррасии ин масоил муаллиф қайд менамояд, ки бар асари ҷанги шаҳравандӣ садҳо клубу китобхонаҳо вайрону валангор гаштанд, театрҳои мардумӣ аз фаъолият бозмонда, молу мулкҳои муассисаҳои фарҳангӣ ба яғмо рафтанд. Дар зербоби аввал – **“Аз таърихи ташаккулёбии муассисаҳои маданӣ – равшаннамоии минтақаи Кӯлоб дар замони Ҳукумати Шӯравӣ”** масоили ташаккулёбии муассисаҳои маданӣ – равшаннамоӣ дар минтақаи Кӯлоб дар замони барқароршавии Ҳукумати Шӯравӣ инъикос гардидааст. Зими баррасии он диссертант қайд менамояд, ки солҳои нахустини таъсисёбии Ҳукумати Шӯравӣ дар ноҳияҳои минтақаи Кӯлоби вилояти Хатлон кори ташкил намудани ҷойхонаҳои Сурх, клубҳо ва китобхонаҳо босуръат ривҷ меёфт. Клубу ҷойхонаҳои Сурх ҷойи истироҳат ва фароғати мардум ба ҳисоб мерафтанд. Ҳукумат ба маърифатнокии оммаи меҳнаткашон диққати махсус медиҳад. Дар зербоби дуюми боби аввал – **“Вазъи китобхонаҳо, осорхонаҳо ва театрҳои минтақа дар солҳои аввали ба даст овардани истиқлолияти давлатӣ”** масоили вазъи муассисаҳои маданӣ-равшаннамоии минтақаи Кӯлоби вилояти Хатлон мавриди тадқиқ ва баррасӣ қарор гирифтаанд. Муаллиф қайд менамояд, ки дар давраи ҷанги шаҳравандӣ дар Тоҷикистон вазъи муассисаҳои маданӣ – равшаннамоӣ ба кулӣ тағйир ёфт. Маблаггузорӣ нашудани муассисаҳои фарҳангӣ, вайрону валангор гаштани иморатҳо, рафтани

мутахассисон аз соҳаи фарҳанг ба он оварда расонид, ки дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, хусусан вилояти Хатлон аксари муассисаҳои маданӣ – равшаннамоӣ аз фаъолият бозмонданд. Унвонҷӯ дар заминаи таҳлили адабиёти мавҷуда ва маълумоти бойғониҳои ҷорӣ тавонистааст, ки фаъолияти китобхонаҳо, осорхонаҳо ва театрҳои минтақаро дар даҳсолаи аввали даврони истиқлол таҳлили муқоисавӣ намуда, таносуби онҳоро дар соли 2000-ум муайян намояд. **Зербоби сеюми боби аввал – “Саҳми Ҳукумати Ҷумҳурӣ ва мақомоти иҷроияи ҳокимиятҳои маҳаллӣ дар барқарорсозӣ ва ташаккулёбии муассисаҳои маданӣ – равшаннамоии минтақа”** ба тадқиқ ва таҳлили саҳми Ҳукумати Ҷумҳурӣ ва мақомоти иҷроияи ҳокимиятҳои маҳаллӣ дар барқарорсозӣ ва ташаккулёбии муассисаҳои маданӣ – равшаннамоии минтақа бахшида шудааст. Муаллиф дар заминаи таҳлили доираи васеи адабиёти илмӣ ва маводҳои бойгонӣ ба хулосае омадааст, ки баъди қабули Консепсияи рушди фарҳанги Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон №501 аз 30 декабри соли 2005 тасдиқ шудааст, вазъияти фарҳангӣ дар кишвар то андозае беҳтар гардидааст. Тадричан, раҳой аз бӯҳрони иқтисодӣ, устуворгардии ҳаёти иҷтимоӣ-сиёсӣ ва ҳамкориҳои васеи ҷумҳурӣ бо кишварҳои хориҷӣ сабаби густариши дигаргунсозихо дар ҳаёти иҷтимоӣ, аз ҷумла дар соҳаи фарҳанг низ гардиданд.

Дар боби дуюми диссертатсия – **“Рушди минбаъдаи муассисаҳои маданӣ-равшаннамоӣ дар минтақа”**, ки аз се зербоб таркиб ёфтааст, саҳми мақомотҳо дар ташкилӣ ва рушди муассисаҳои фарҳангӣ, иштироки муассисаҳо дар озмунҳо ва тайёр намудани мутахассисон дар ин муассисаҳо инъикоси худро ёфтааст. **Дар зербоби якуми боби дуум – “Чалб намудани ҳунарҳои бадеии эҷодӣ ба халқ дар рушди муассисаҳои маданӣ – равшаннамоии минтақа”** масоили нақши ҳунарҳои бадеии эҷодӣ ба халқ дар рушди муассисаҳои маданӣ – равшаннамоии минтақа мавриди таҳқиқу баррасӣ қарор гирифтааст.

Диссертант ба хулосае омадааст, ки тоҷикон аз зумраи халқиятҳои Осиёи Марказӣ мебошанд, ки аз қадим ба ҳунару ҳунармандӣ алоқаи зич дошта, дар густариши фарҳанги умумичаҳонӣ саҳми беандоза муҳим гузоштанд. Дар ин зербоб саҳми мақомотҳои иҷроияи ҳокимияти давлатӣ барои барқарорсозӣ ва рушди муассисаҳои маданӣ-равшанамои вилоят ҳаматарафа таҳлил гардидааст. Муаллиф оид ба таърихи ҳунарҳои мардумӣ, таърихи шаҳри Кӯлоб ва нақши шарқшиносон дар шинохти мавқеъҳои таърихӣ, аз ҷумла Таҳти Сангин, Таҳти Қубод, Саксанохур, Сайёд, Мунк ва ғ. маълумоти фаровон овардааст. Дар зербоби дуоми боби дуум – «Рушди осорхонаҳо ва фароҳамсозии ҳифзи объектҳои мероси таърихӣю фарҳангӣ» масоили рушди осорхонаҳо ва ҳифзи мероси таърихӣю фарҳангӣ дар минтақа мавриди тадқиқу баррасӣ қарор гирифтааст. Муҳаққиқ самтҳои асосии фаъолияти осорхонаҳо, омӯзиши таърихи ташкилӣ ва рушди онҳоро, ки яке аз масъалаҳои ҳалталаби таърихнигории муосири тоҷик аст, таҳлил намудааст. Дар зербоби мазкур таъсиси осорхонаҳои сатҳи ҷумҳуриявӣ дар минтақаи Кӯлоби вилояти Хатлон дар даврони истиқлолияти давлатӣ инъикос ёфтааст. Диссертант қайд менамояд, ки дар даврони истиқлол дар қатори осорхонаҳои, ки дар даврони шӯравӣ дар минтақаи Кӯлоб фаъолият менамуданд, инчунин осорхонаҳои нав таъсис ёфтанд, вале ба андешаи муҳаққиқ дар фаъолияти осорхонаҳои минтақа ҳанӯз ҳам камбудии ҷиддӣ ба назар мерасанд. Таъсиси лабораторияи минтақавӣ тармиму барқарорсозии нигораҳо, таҳкими базаи моддӣ-техникии осорхонаҳо, таҷҳизонидани онҳо бо технологияи нави иттилоотӣ, тарбияи осорхонашиносон, тармимгари нигораҳо, ороишгар (дизайнер), роҳбаладони осорхона, аз ҷумлаи мушкилоти имрӯзаи осорхонаҳои минтақа ба шумор мераванд. Зербоби сеюми боби дуум – «Иштироки муассисаҳои маданӣ – равшанамои минтақа дар азназаргузарониҳо ва озмунҳои ҷумҳуриявӣ ва байналхалқӣ» ба тадқиқи масоили ширкати муассисаҳои маданӣ –

равшаннамоии минтақа дар азназаргузарониҳо ва озмунҳои ҷумҳуриявӣ ва байналхалқӣ бахшида шудааст.

Диссертант қайд менамояд, ки баргузориҳои ҷашну ҷашнвораҳо, барномаҳои пурмухтавои фарҳангӣ чорабиниҳои таърихӣ ва фестивал-озмунҳои ҷумҳуриявӣ байналмилалӣ яке аз рӯкҳои сиёсати фарҳангии Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон буда, ҳамасола баргузор мегарданд ва барои ҳамчун кишвари соҳибтамаддуни ориёӣ шинохта шудани Тоҷикистон мусоидат мекунанд.

Навоварии илмӣ таҳқиқот

ва эътимоднокии натиҷаҳои бадастомада

Навгониҳои илмӣ таҳқиқоти диссертатсионии Шарифов Шухратҷон Ҷумъаевич дар он зоҳир мегардад, ки муаллиф бори аввал ба таври монографӣ фаъолияти муассисаҳои маданӣ – равшаннамоии минтақаи Кӯлоби вилояти Хатлонро мавриди омӯзиш ва таҳқиқ қарор дода, ба муайян намудани аҳамият ва нақши ин муассисаҳо дар ташаккули маънавияти мардуми минтақа кӯшиш ба харҷ додааст. Дар баробари ин дар асоси манбаъ, сарчашмаҳо ва ҳуҷҷатҳои фаровони таърихӣ фаъолияти ин муассисаҳо ба доираи таҳлили илмӣ фаро гирифта шуда, маводҳои бойгонии ВФҶТ, Раёсати фарҳанги вилояти Хатлон, бахши фарҳанги минтақаи Кӯлоб ва бахшҳои фарҳанги шаҳру ноҳияҳои минтақа ба гардиши илмӣ ворид карда шуданд. Гузашта аз ин, ба фаъолияти муассисаҳои маданӣ – равшаннамоии минтақа дар раванди ҷанги шаҳрвандӣ баҳои воқеӣ дода шуда, вазъи муассисаҳои маданӣ – равшаннамоии минтақа дар давраи таҳқиқотӣ объективона арзёбӣ гардидааст.

Эътимоднокии натиҷаҳои диссертатсиониро дақиқияти маълумот, кифоягии ҳаҷми маводи таҳқиқотӣ, коркарди натиҷаҳои таҳқиқот ва ҳаҷми интишорот, таҳлил, баррасӣ, мусоҳибаи муаллиф бо коршиносон, намояндагони барҷастаи соҳаи санъат ва фарҳанги минтақа ва муқоисаи

илмию амалӣ таъмин менамоянд. Хулоса ва тавсияҳо дар асоси таҳлили илмии натиҷаҳои таҳқиқоти назариявӣ ва амалӣ пешниҳод гардидааст. Гузашта аз ин, таҳқиқоти мазкур дар натиҷаи истифодаи усулҳои муайяни илмӣ амалӣ гардидааст. Чунинчӣ, истифодаи меъёрҳои илмии объективияти таърихӣ, инчунин таҳлили маҷмӯӣ, системавӣ, ва муқоисавӣ барои муайян намудани вқеияти солҳои аввали истиқлолият, барои нишон додани зухуроти манфӣ, мушкилот ва дурнамои рушди минбаъдаи соҳаи фарҳанги давлати тозаистқлоли Тоҷикистон шароити методологӣ ва маърифатӣ фароҳам овардаанд.

Аҳамияти назариявӣ ва амалии натиҷаҳои таҳқиқот

Диссертатсия дорои аҳамияти илмӣ – назариявӣ ва амалӣ буда, мазмун ва муҳтавои назариявии рисола, бахусус, дастовардҳои фарҳангиро ҳамчун натиҷаи асосии чараёни ислоҳоти иҷтимоӣ – фарҳангии аввали асри XXI, минбаъд метавон дар омӯзиши таърихи халқи тоҷики замони соҳибистқлолӣ истифода намуд.

Мавод ва натиҷаҳои таҳқиқотро метавон ҳангоми таълифи қисматҳои таърихи фарҳанги Тоҷикистон дар солҳои истиқлолият, барои тайёр намудани китобҳо, дастурҳои таълимӣ ва курсҳои махсус аз рӯйи ихтисосҳои маданӣ – равшаннамоӣ дар муассисаҳои таълимии Вазорати фарҳанги Ҷумҳурии Тоҷикистон, инчунин, бо мақсади беҳтар намудан ва ба талаботи замони нав ба роҳ мондани фаъолияти муассисаҳои фарҳангӣ, ҳангоми коркарди масъалаҳо ва таҳия намудани сохтор ва самтҳои фаъолияти минбаъдаи ин муассисаҳо истифода кард.

Маводҳои дар диссертатсия овардашуда барои дарки воқеии масъалаҳои мубрами ҳаёти фарҳангии мамлакат дар даврони истиқлолият имконият медиҳанд. Хулосаҳо ва тавсияҳои диссертатсия барои ҳалли бисёр масъалаҳои ҳалталаби Тоҷикистони муосир муфиданд.

Эродҳо ва норасоӣҳои таҳқиқот

Дар иртибот ба эродҳо ва норасоӣҳои таҳқиқот, ба андешаи мо ба назар гирифтани чанд масъала мазмуну мухтаво ва арзиши илмии онро боз ҳам афзун мекунад:

1. Зимни таҳлили муқоисавии адабиёти илмӣ дар зербоби аввал муаллиф баъзан аз доираи хронологии таҳқиқот берун рафтааст.

2. Дар раванди таҳқиқот маводи матбуоти даврӣ камтар истифода гардидааст. Истифодаи чунин мавод имкон меод, ки андешаҳои баъзе таҳлигарон дар иртибот ба вазъи муассисаҳои маданӣ-равшанмоии минтақаи Кӯлоби вилояти Хатлон ба инобат гирифта шавад.

3. Дар матни диссертатсия баъзан хатогиҳои имлоӣ ва услубӣ дида мешаванд.

Аммо дар маҷмӯъ гуфтан мумкин аст, ки диссертатсияи мазкур таҳқиқоти анҷомёфта мебошад ва норасоӣҳои дар боло зикргардида мазмуни илмии онро коста намегардонанд. Зеро муаллиф ҳангоми омӯзиши мавзӯи диссертатсия доираи васеи сарчашмаҳо ва адабиёти илмиро истифода намуда, дар заминаи таҳлили онҳо хулоса ва пешниҳодҳои илман асоснокшуда таҳия намудааст.

Мувофиқати диссертатсия ба талаботи муқарраргардида

Диссертатсияи унвонҷӯ Шарифов Шухратҷон Ҷумъаевич дар мавзӯи «Таърихи муассисаҳои маданӣ-равшанмоии минтақаи Кӯлоби вилояти Хатлон дар даврони истиқлол (с.1991-2016)» кори таҳқиқотии мукамалест, ки дар чаҳорҷӯби он масъалаҳои мухталифи марбут ба мавзӯъ таҳлилу баррасӣ шуда, хулосаҳои илмии асоснок бароварда шудаанд.

Ҳамин тариқ, бо боварӣ метавон иброз дошт, ки хулосаву тавсияҳои дар диссертатсия овардашуда дар сатҳи баланди назариявӣ баён гардида, аҳаммияти назарраси илмӣ доранд. Автореферати диссертатсия ва

мақолаҳои илмӣ дар заминаи он нашршуда мазмуну мундариҷаи асосӣ ва навгониҳои илмӣ таҳқиқоти мазкурро комилан инъикос мекунанд. Диссертатсия тибқи натиҷаҳои бадастомада, истифодаи амалӣ ва сифати ви роиш комилан ба талаботи муқаррарнамудаи бандҳои 10, 11, 12, 14, 16 - и «Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ ва унвони илмӣ (дотсент, профессор)», ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 26.11.2016 №505 тасдиқ гардидааст, мувофиқ аст ва муаллифи он Шарифов Шухратҷон Ҷумъаевич барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои таърих аз рӯи ихтисоси 07.00.02 – Таърихи ватанӣ (таърихи халқи тоҷик) арзанда мебошад.

Муқарризи расмӣ:

номзади илмҳои таърих, дотсент,
декани факултети таърих ва
муносибатҳои байналмилалӣ
Донишгоҳи Славянии
Россия ва Тоҷикистон

Гаффоров Бахтиёр Ваҳобович

Суроға: 734024, Ҷумҳурии Тоҷикистон, шаҳри Душанбе, кӯч. Турсунзода
30; тел: (992) 37 221–78–53, E-mail: bgafforov@mail.ru

Имзои номзади илмҳои таърих
Б. Гаффоровро тасдиқ мекунам:

Сардори шӯбаи кадрҳои ДС РТ

Давлатов Хизр Ҳақимович

20 апрели соли 2021